Felsefe, Mantık ve Argümantasyon · Tekrar Föyü

Ad Soyad: .....
Sınıf / No: .....

Ünite özeti

Dil ve düşünme

- Dil: duygu ve düşüncelerin sembollerle ifade edilmesi; iletişimin aracı.
- Düşünme: zihinde yürüyen süreç; bazı düşünürler onu sessiz konuşma diye niteler.
- Temel sorular: Dil olmadan düşünmek mümkün mü? Düşünceyi başkasına aktarırken dil nasıl bir rol oynar?

Düşünme-dil ilişkisi: üç görüş

- Dil ile düşünme özdeştir: düşünme dil olmadan gerçekleşemez; zihinsel süreçler dille biçimlenir.
- Dil, düşünmeden bağımsız bir araçtır: aklın ürünüdür; yalnızca düşünceyi ifade edip paylaşmaya yarar.
- Dil ile düşünme birbirini etkiler: ikisi birbirini etkiler ama biri ötekine indirgenemez.

Düşünme nedir?

- İki tanım: kişinin kendisiyle yaptığı sessiz konuşma · zihnin anlamlandırma, sorgulama, karşılaştırma ve çıkarım yapma etkinliği.
- Kavramlar ve imgeler aracılığıyla yürür; psikolojik, sosyolojik ve kültürel boyutları vardır.
- Anlam üretmeyi ve kavram oluşturmayı kapsar; çoğu zaman dile döküldüğünde somutlaşır.

Dil nedir?

- İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal araç · kendi kuralları içinde gelişen sistem.
- Göstergelerin dizgesi: sözcük, zihindeki kavramı temsil eder.
- Örtük uzlaşma sistemi ve toplumsal kurum; kültürü kuşaktan kuşağa taşır; canlıdır, sürekli değişir.

Dil ile düşünmenin bağı

- İkisi de insana özgü yetilerdir ve insanı öteki canlılardan ayırır.
- Dil iletişimin yanında anlamlandırma aracıdır; düşünceyi geliştirir, düzenler, zenginleştirir.
- Dil olmadan da düşünmek mümkündür; ama düşünceyi ifade etmek ve dışa vurmak için dile ihtiyaç vardır.

Mantık

- Tanımları: düşünme yasalarının bilimi · akıl yürütme bilimi · bilinenden bilinmeyene ulaşma aracı · aklı doğru ve etkili kullanma sanatı.
- Ortak nokta: doğru düşünmenin kurallarını ortaya koyar.
- Zihni hatalardan korur: çelişkili düşünceyi, aceleci genellemeyi, yanıltıcı ikna yolunu fark ettirir.

Aklın dört ilkesi

- Özdeşlik: "A, A'dır." Bir terim akıl yürütme boyunca başta verilen anlamda kullanılır.
- Çelişmezlik: "Bir şey aynı anda hem A hem de A olmayan değildir." · Üçüncü hâlin imkânsızlığı: "Bir şey ya A'dır ya da A değildir."
- Yeter-sebep: yeterli bir neden olmadan hiçbir yargı doğru, hiçbir olgu var olamaz.
- Karıştırma: çelişmezlik "ikisi birden doğru olamaz", üçüncü hâlin imkânsızlığı "ikisinden biri mutlaka doğrudur" der.

Önerme ve doğruluk

- Önerme: doğru ya da yanlış olabilen, bir durum hakkında yargı bildiren cümle. Soru, emir ve dilek önerme değildir.
- Özne, yüklem ve bağdan oluşur; olumlu ya da olumsuz olabilir; birden fazla yargı içerirse bileşiktir (ve, veya, ise, ancak ve ancak).
- Doğruluk: yargının gerçeğe uygun olması. Yanlış yargı bildiren cümle de önermedir.

felsefe-sinifi.com

Akıl yürütme

- Zihnin yargılar arasında bağ kurarak bilinenlerden bilinmeyeni elde etmesi.
- En az iki önerme ve aralarında kanıtlayan-kanıtlanan ilişkisi gerekir: kanıtlayan öncül, kanıtlanan sonuçtur.
- Türleri: tümdengelim (genel yargıdan özel sonuca) · tümevarım (gözlenen olaylardan genellemeye) · analoji (bazı yönlerden benzeyen şeylerin başka yönlerden de benzeyeceğini kabul eder).

Görüş, argüman, tutarlılık

- Görüş: bir varlık, olay ya da düşünce hakkındaki yargı.
- Argüman: bir görüşü desteklemek, gerekçelendirmek ya da çürütmek için kullanılan iddialar bütünü.
- Tutarlılık: önermelerin birbirini desteklemesi; öncüller ile sonuç arasında mantıksal uyum.

Safsata

- Görünüşte geçerli ve ikna edici, ama mantık bakımından hatalı akıl yürütmeye dayanan argüman.
- Nedenleri: dilsel belirsizlik, duygusal yönlendirme, eksik veri, yanlış çıkarım ilişkileri. Bazen farkında olmadan, bazen bilerek yapılır.
- Türleri: otoriteye başvurma · adam karalama · cımbızlama · popülerliğe başvurma · nedensellik hataları · yanlış analoji.

Argümanın yapısı

- Argüman, bir iddianın gerekçelere dayandırılmasıyla oluşur; gerekçeler sonuç için öncül görevi görür.
- Gerekçesi gösterilmeyen iddia görüş olarak kalır.
- Günlük argümanlar karmaşık ya da yoruma açık olabilir; mantıksal yapıya dönüştürmek onları açık, net ve nesnel kılar.

Sembolleştirme ve çözümleme

- P öncülü (P1, P2, P3…), C sonucu gösterir. Adımlar: öncülleri belirle · sonucu belirle · sembolleştir.
- Sonucu bulmak için "Neyi kabul ettirmek istiyor?", öncülleri bulmak için "Bunu neye dayandırıyor?" diye sorulur.
- Çözümleme eksik öncülü ya da öncüllerden çıkmayan sonucu görünür kılar. Yeniden ifadede cümleler değişir, anlam değişmez.

felsefesinifi.com

Kendini Dene

Ad Soyad: .....
Sınıf / No: .....

A. Kısa cevaplı

1. Bazı düşünürlerin düşünmeyi, kişinin kendi kendisiyle konuşması olarak anlatmak için kullandığı niteleme nedir?

2. Satranç oynayan Emre, taşlara dokunmadan üç hamle sonra tahtanın nasıl görüneceğini zihninde görüyor. Emre'nin düşünmesi burada hangi araçla yürüyor?

3. Türkçede "kitap", İngilizcede "book" denir; iki sözcük de zihindeki aynı kavramı temsil eder. Sözcüğün bu görevi dilde hangi öğeye karşılık gelir?

4. Voleybola yeni başlayan Defne, terimleri öğrendikçe birbirine benzeyen hareketlerin farkını daha kolay ayırt ediyor. Bu durum dil ile düşünme arasındaki ilişki hakkında ne gösterir?

5. Aşağıdaki iki cümleden hangisi önermedir? Neden?
   a) Otobüs durağı nerede?
   b) Otobüs durağı okulun karşısındadır.

6. "Kütüphane sessizdir ve aydınlıktır." Bu önerme basit mi, bileşik mi? Hangi sözcük onu bu türe sokar?

7. "Bir lamba aynı anda hem yanıyor hem yanmıyor olamaz." Bu yargı aklın hangi ilkesine dayanır?

8. "Bütün sürüngenler soğukkanlıdır. Kertenkele bir sürüngendir. O hâlde kertenkele soğukkanlıdır." Bu akıl yürütmenin türü nedir?

9. "Mahalledeki üç fırına pazar günü gittim, hepsi kapalıydı. Demek ki bu şehirde fırınlar pazar günü açılmaz." Bu akıl yürütmenin türü nedir ve zayıf yanı nerededir?

10. "Okul servisine bir durak daha eklenmeli. Yeni sitede oturan öğrenciler en yakın durağa yirmi dakika yürüyor. Üstelik kışın bu yol karanlık oluyor." Bu argümanın öncüllerini P1, P2, sonucunu C olarak yaz.

felsefesinifi.com

B. Doğru mu, yanlış mı?

1. Dil yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda bir anlamlandırma aracıdır.	D / Y
2. "Dil, düşünmeden bağımsız bir araçtır." görüşüne göre dil, düşünmek için zorunludur.	D / Y
3. Dil durağan bir sistemdir; sözcükleri zaman içinde değişmez.	D / Y
4. Üçüncü hâlin imkânsızlığı ilkesine göre bir yargı ya doğrudur ya yanlıştır.	D / Y
5. Yanlış bir yargı bildiren cümle önerme sayılmaz.	D / Y
6. Bir akıl yürütme için tek bir önerme yeterlidir.	D / Y
7. Adam karalama, argümanın içeriği yerine onu öne süren kişiye yönelir.	D / Y
8. Gerekçesi gösterilmeyen bir iddia argüman değil, görüş olarak kalır.	D / Y
9. Tümevarım, genel bir yasadan yola çıkarak özel sonuçlara ulaşır.	D / Y
10. Sembolleştirmede argümanın sonucu C harfiyle gösterilir.	D / Y

C. Eşleştir

Soldaki her safsata türünün yanına sağdaki uygun durumun harfini yaz. Sağdaki durumlardan biri hiçbir türe uymuyor.

1. Popülerliğe başvurma ( )	a) Kulüp başkanlığına aday olan arkadaşının önerisini, onun dağınık giyindiğini söyleyerek geri çevirmek
2. Cımbızlama ( )	b) Meteoroloji raporlarına ve uydu görüntülerine bakarak yarın yağmur yağabileceğini söylemek
3. Nedensellik hataları ( )	c) "Bütün sınıf bu çalışma yöntemini kullanıyor, demek ki en doğru yöntem bu." demek
4. Yanlış analoji ( )	d) Sınıfa bir saksı çiçeği konduktan sonra sınav ortalaması yükselince başarıyı çiçeğe bağlamak
5. Adam karalama ( )	e) Bir takımın sezon özetinde yalnızca kazandığı maçları gösterip "Bu sezon en başarılı sezonumuzdu." demek
6. Otoriteye başvurma ( )	f) "Şehrin en köklü derneği bu kaynak suyunu öneriyor, başka kanıta gerek yok." demek
	g) "Donan bilgisayar kapatıp açınca düzelir. İnsan da bilgisayara benzer, öyleyse yorgun biri bir gece uyuyunca bütün sorunlarından kurtulur." demek

felsefesinifi.com

Cevap Anahtarı

A. Kısa cevaplı

1. Sessiz konuşma.
2. İmge. Emre sözcüklerle değil, tahtanın zihnindeki görüntüsüyle düşünür.
3. Gösterge. Sözcük değişse de temsil ettiği kavram aynı kalır; dil bu göstergelerin dizgesidir.
4. Dilin zenginleşmesi düşünmeyi geliştirir; kelime arttıkça ince farklar daha iyi ayırt edilir. "Dil düşünceyi geliştirir / düzenler / zenginleştirir" ifadelerinden biri de kabul edilir.
5. b. Bir durum hakkında yargı bildirir ve doğru ya da yanlış olabilir. a ise bir sorudur.
6. Bileşik önerme. "ve" bağlacı onu iki yargıya ayırır: "Kütüphane sessizdir." ve "Kütüphane aydınlıktır."
7. Çelişmezlik ilkesi.
8. Tümdengelim. Genel bir yargıdan özel bir sonuca iner.
9. Tümevarım. Üç fırın şehirdeki bütün fırınları temsil etmez; genelleme acelecidir.
10. P1: Yeni sitede oturan öğrenciler en yakın durağa yirmi dakika yürüyor. P2: Kışın bu yol karanlık oluyor. C: Okul servisine bir durak daha eklenmeli.

B. Doğru mu, yanlış mı?

1. D
2. Y (Bu görüşe göre dil düşünmek için gerekli değildir; yalnızca düşünceyi ifade edip paylaşmaya yarar.)
3. Y (Dil canlıdır; sürekli değişir ve gelişir.)
4. D
5. Y (Yanlış yargı bildiren cümle de önermedir.)
6. Y (En az iki önerme gerekir.)
7. D
8. D
9. Y (Bu tümdengelimdir. Tümevarım gözlenen olaylardan genellemeye çıkar.)
10. D

C. Eşleştir

1-c · 2-e · 3-d · 4-g · 5-a · 6-f · (b hiçbir kavrama uymaz; safsata değildir)

felsefesinifi.com